

# BENZINΗ

5 Οκτωβρίου 2019

## ΑΝΟΙΓΜΑ: Η ΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΥΚΤΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Το άνοιγμα ξεκινά με το συνήθη τελετουργικό: ο κόσμος είναι πιο ζεστός, πιο βρώμικος, πορεύεται γρηγορότερα προς την εξαφάνιση. Αλλά αυτή τη φορά ο τόνος του ανοίγματος είναι πιο κοφτερός. Η ομάδα της συνάντησης για τη βενζίνη μοιράζεται με το κοινό ένα θέμα στο οποίο συμφωνεί: τα ορυκτά καύσιμα πρέπει να απαξιωθούν και να κηρυχθούν εργαλείο εγκλήματος. Δεν είναι ανάλυση, είναι θέση.

Και μία ακόμα εξομολόγηση: όταν άνοιξε η 16η Μπιενάλε Κωνσταντινούπολης, ανακαλύφθηκε με λύπη ότι ανάμεσα στους υποστηρικτικούς οργανισμούς της Μπιενάλε υπήρχαν και μερικές εταιρείες με μόνο πεδίο δράσης τα ορυκτά καύσιμα. Σε μια καλλιτεχνική εκδήλωση όπου τοποθετείται στο κέντρο η κλιματική κρίση, η αποδοχή αυτών των χορηγιών δεν θεωρείται σωστή. Παρ' όλα αυτά εκφράζεται και η αξία του να είμαστε εδώ, του να μεταφέρονται αυτά τα θέματα στην ατζέντα, του να έχει ανοίξει αυτή η πλατφόρμα. Η ένταση του να μιλάς από μέσα είναι τόσο παλιά όσο η ίδια η Μπιενάλε, αλλά το birbuçuk είναι μία από τις λίγες φωνές που τη φέρνουν ανοιχτά στη σκηνή.

## ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟ ΕΝΟΣ ΛΙΤΡΟΥ BENZINΗΣ

Μια οικονομολόγος ανεβαίνει στη σκηνή. Η ερώτησή της φαίνεται απλή: πόσο κάνει ένα λίτρο βενζίνης; Κοίταξαν τη χθεσινή τιμή – στην Κωνσταντινούπολη στην ευρωπαϊκή πλευρά 6,80, στην ασιατική 6,86 λίρες. Υπολογισμένο μέχρι το κόμμα, ευαισθησία που κάνει κάποιον να σκεφτεί πόσο λεπτομερώς κρατούνται οι λογαριασμοί. Ένα λίτρο βενζίνης διανύει περίπου δώδεκα χιλιόμετρα διαπεριφερειακής διαδρομής. Από το Yedikule στον χώρο της Μπιενάλε είναι έντεκα-δώδεκα χιλιόμετρα – αντιστοιχεί σε ένα λίτρο.

Αλλά το πραγματικό κόστος δεν είναι αυτό. Όταν αρχίζεις να υπολογίζεις το αντίτιμο ενός λίτρου βενζίνης, το λογιστικό βιβλίο μεγαλώνει σαν χιονοστιβάδα: οικολογική καταστροφή στις γεωγραφίες όπου εξορύσσεται το πετρέλαιο, ρύπανση των διαδικασιών διύλισης, αποτύπωμα άνθρακα της αλυσίδας μεταφοράς, ανθρώπινο και οικονομικό κόστος των πολέμων που γίνονται για το πετρέλαιο – λογαριασμός αίματος που τραβάει από το Βιετνάμ ως το Ιράκ, από τη Λιβύη ως τη Συρία. Κόστος υγείας από τα εισπνεόμενα καυσαέρια: άσθμα, καρκίνος, πρόωρος θάνατος. Και το πιο βαρύ – ο κλιματικός λογαριασμός που θα πληρώσουν οι μελλοντικές γενιές, χρέος που φορτώνεται σε ανθρώπους που δεν έχουν γεννηθεί ακόμα. Η οικονομολόγος λέει ότι ξέρει καλά να κάνει υπολογισμούς κόστους αλλά κανένα λογιστικό σύστημα δεν μπορεί να υπολογίσει όλο αυτό το κόστος. Γιατί κάποια κόστη δεν μετατρέπονται σε νομισματική μονάδα. Η οικολογική οικονομία είναι ακριβώς το πεδίο που προσπαθεί να κάνει ορατά αυτά τα μη υπολογίσιμα κόστη – και η βενζίνη είναι ένα από τα πιο πικρά παραδείγματα του πεδίου.

«Όλοι μας με κάποιον τρόπο είμαστε κομμάτι της βενζίνης, καταναλωτές της. Αλλά πληρώνουμε 6 λίρες 80 κουρούς και αγνοούμε το πραγματικό αντίτιμο.»

## ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ ΚΑΙΓΕΤΑΙ

Η σκηνή σκοτεινιάζει. Υψώνονται πολλές φωνές. Ένα κολάζ από διαφορετικές ομιλίες της Greta Thunberg – μεταφρασμένο στα τουρκικά, ενίοτε σπασμένο, θρυμματισμένο, επαναλαμβανόμενο. Είναι ένα performance: τα λόγια ενός δεκαεξάχρονου κοριτσιού βγαίνουν από πολλά στόματα, κάποια ψιθυρίζουν, κάποια φωνάζουν. «Το σπίτι μας καίγεται. Γι' αυτό είμαι εδώ». Ελπίδα, πανικός, θυμός, απελπισία αλληλένδετα.

«Το σπίτι μας καίγεται. Δεν μπορεί να υπάρξει δικαιολογία για το να μην κάνεις τίποτα. Όταν περνάμε στη δράση, η ελπίδα είναι παντού.»

Το performance φέρνει στη σκηνή το πιο εντυπωσιακό παράδοξο της Greta: ένα παιδί αναγκάζεται να κάνει κήρυγμα στους ενήλικες. «Με λένε Greta, είμαι δεκαέξι χρονών» — αυτή η φράση γίνεται όλο και πιο βαριά σε κάθε επανάληψη. «Θέλω να αισθάνομαι ασφαλής, όταν περπατώ μόνη τη νύχτα, όταν κάθομαι στο μετρό» — η κλιματική κρίση είναι ζήτημα ασφάλειας, υπαρξιακή απειλή. Μιλάει η γενιά της οποίας το μέλλον κλέβεται, και η αίθουσα ακούει σιωπηλή. Σε έντεκα χρόνια πρέπει να μειωθούν στο μισό οι εκπομπές. Όλοι στην αίθουσα το ακούν — αλλά πόσοι έχουν έρθει εδώ με βενζίνη;

### ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΛΕΥΚΑΝΣΗ: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΩΝ ΣΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Ένας μουσειολόγος ανεβαίνει στη σκηνή και συστήνοντας τον εαυτό του λέει: «Αν αυτοαποκαλούμαι ακτιβιστής, θα αδικήσω τους άλλους συμμετέχοντες» — αλλά όσα αφηγείται είναι ο ίδιος ο ακτιβισμός. Art wash: οι πετρελαϊκές εταιρείες, οι κατασκευαστές όπλων λευκαίνουν τη φήμη τους μέσω χορηγίας σε καλλιτεχνικούς θεσμούς. Στη γλώσσα των ίδιων των εταιρειών αυτό είναι «διαχείριση φήμης».

Η αφήγηση ξεκινά από την Αγγλία: το κίνημα Liberate Tate, με έξι χρόνια επίμονης διαμαρτυρίας από το 2010 ως το 2016, κατάφερε να τερματιστεί η χορηγία BP-Tate. Το μουσείο έχει εκατοντάδες χιλιάδες μέλη — αυτή η βάση κάνει δυνατή την κινητοποίηση της κοινής γνώμης. Η επιτυχία εξαπλώνεται σε κύματα: στην Ολλανδία οι Fossil Free Culture τερματίζουν τη χορηγία της Shell στο Μουσείο Van Gogh. Στη Γαλλία οι Liberate Louvre αγωνίζονται κατά της Total — την περασμένη εβδομάδα έκαναν νέα δράση. Ο μουσειολόγος πάει πιο πίσω — στο 1969, στην Artworkers Coalition. Το κόστος του πολέμου του Βιετνάμ είναι εβδομήντα δισεκατομμύρια δολάρια, ο διαστημικός αγώνας δέκα δολάρια ανά Αμερικανό. Η μεσαία τάξη συνθλίβεται. Μια ομάδα καλλιτεχνών παρουσιάζει στο MoMA μια λίστα με δεκατρία αιτήματα: δικαιώματα καλλιτεχνών, περισσότερος χώρος για μαύρους καλλιτέχνες, πρόσβαση της εργατικής τάξης στο μουσείο. Δεκτό γίνεται μόνο ένα: μια μέρα την εβδομάδα δωρεάν είσοδος. Δύο μήνες αργότερα το MoMA το ακυρώνει με την αιτιολογία απώλειας εσόδων, και υποχρεώνεται με διαμαρτυρίες να το επαναφέρει. Αυτές οι μέρες δωρεάν εισόδου συνεχίζονται ως τη δεκαετία του 1990 — μετά παραχωρούνται διαδοχικά σε χορηγία της Target και της Uniqlo. Τη θέση του δημόσιου την έχουν πάρει οι εταιρείες.

Και μετά μια ηχηρή εξομολόγηση: «Είμαι πρωτίστως μουσειολόγος και ο κύριος χορηγός του μουσείου όπου εργάζομαι είναι μια πετρελαϊκή εταιρεία». Στο πλαίσιο της Τουρκίας η βάση μελών των μουσείων είναι αδύναμη, η χορηγία είναι αναγκαιότητα. Όχι με δέκα χιλιάδες μέλη, αλλά με εκατό χιλιάδες θα μπορούσαμε να ανοίξουμε συζήτηση για την πετρελαϊκή χορηγία, λέει — σκόπιμα προκλητική θέση.

«Σε χώρους που δεν τους έχει οικειοποιηθεί το δημόσιο, οι εταιρείες μπαίνουν πολύ άνετα. Σε χώρες όπου το δημόσιο δεν οικειοποιείται τους χώρους του, δεν θεωρώ σωστό να παραπονιόμαστε για αυτό αυτή τη στιγμή.»

### ΑΠΟ ΤΟ SINOP ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ: ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗ

Η τελευταία παρουσίαση είναι η πιο προσωπική. Η εκπρόσωπος του Extinction Rebellion (Yokoluş İsyani) στην Τουρκία αφηγείται τη διαδρομή που ξεκίνησε βγαίνοντας μόνη στον δρόμο. Κίνητρο: να δει τι κατάφερε η Greta στα δεκαπέντε της και να θέλει να μοιραστεί αυτό το βάρος αντί να το εμπιστευτεί σε ένα παιδί.

Η ισχυρότερη στιγμή της ιστορίας βρίσκεται στο Sinop. Ένα παιδί αποφάσισε να οργανώσει κλιματική απεργία. Τα παιδιά ετοίμασαν τα πλακάτ τους, ήθελαν να βαδίσουν μόνα τους — «οπωσδήποτε θα βγούμε», είπαν. Η οργανώτρια δίστασε: πώς θα φερθούν τα σώματα ασφαλείας στα παιδιά; Θα θυμώσουν οι γονείς; Ας βγάλουμε φωτογραφίες, ας τις μοιραστούμε, είπε. Αλλά τα παιδιά ήταν αποφασισμένα. Περπάτησαν τόσο εγκάρδια ώστε δεν κράταγαν τα πλακάτ προς το στήθος τους αλλά μπροστά, προς τους ανθρώπους, δείχνοντάς τα. Μετά πήγαν να παίξουν στο πάρκο. Η ακτιβίστρια ξάπλωσε κάτω από ένα δέντρο και κοίταζε τα παιδιά — ακόμα και να

βλέπεις κάτι τέτοιο μέσα στις συνθήκες της Κωνσταντινούπολης είναι χαρά.

Όμως το βράδυ ένα παιδί επιστρέφοντας είπε: «Για πρώτη φορά μετά από χρόνια έπαιξα σαν παιδί». Αυτή η φράση εισχωρεί σε καθέναν. Τα παιδιά διάλεξαν μόνα τους να αγωνιστούν για την κλιματική δικαιοσύνη – αλλά μήπως ακούσια τους φορτώσαμε ένα βάρος; Μήπως δεν ζουν την παιδική τους ηλικία;

«Τα παιδιά κάνουν πραγματικά ό,τι καλύτερο μπορούν. Εμείς, η γενιά μας, εμείς οι ενήλικες – προσπαθούμε αρκετά γι' αυτό;»

### **ΣΥΝΕΠΕΙΑ: ΜΕ ΤΡΕΝΟ ΣΤΗΝ ΑΓΚΥΡΑ**

Η συνεδρία ερωταποκρίσεων αποκτά απρόσμενο βάθος. Η πρώτη ερώτηση απλή: «Ποιο ήταν το κίνητρό σας; Από πού να ξεκινήσει όποιος δεν μπορεί να περάσει στη δράση;». Αλλά οι απαντήσεις δεν είναι απλές. Ατομική δράση ή δομικός μετασχηματισμός; Αυτή η ένταση είναι το ίδιο το αντικείμενο της βενζίνης – η σύνδεση ατομικής κατανάλωσης με συστημική βία. Μια ερευνήτρια αφηγείται μια παλιά ιστορία: το 2007, για την επικύρωση του Πρωτοκόλλου του Κιότο μάζεψαν σχεδόν εκατόν εβδομήντα χιλιάδες υπογραφές, πήγαν στη Βουλή. Στη συνεδρίαση της επιτροπής ένας βουλευτής ρώτησε – πώς ήρθατε στην Αγκυρα; Η απάντηση «ήρθαμε με τρένο» προκάλεσε σοκ. Μετά την έξοδο οι γραφειοκράτες μίλησαν για πολλή ώρα: «Κοίτα, ούτε στο αεροπλάνο μπαίνουν, αλήθεια». Η συνέπεια είναι πειστική.

Αλλά η ατομική δράση μόνη της δεν αρκεί. Στην Κωνσταντινούπολη, η ενέργεια που ξοδεύεται για ανακύκλωση συγκριτικά με την Αγγλία είναι βουνά διαφορά – χωρίς να σου έρχεται μπροστά η υπηρεσία, δεν είναι δυνατή η μείωση των εκπομπών με ατομική προσπάθεια. Χωρίς αλλαγή πολιτικών, τα ατομικά μέτρα δεν έχουν επίδραση στις εκπομπές. Μια φωνή προτείνει την έννοια «καπιταλόκαινο»: όχι ανθρωπόκαινο, αλλά εποχή που πηγάζει από τον καπιταλισμό. Χωρίς αλλαγή του συστήματος, ο ατομικός μετασχηματισμός δεν θα είναι αρκετός.

Και στην αίθουσα μια μικρή αλλά εντυπωσιακή στιγμή: κάποιος εξομολογείται ότι γύρω του υπάρχουν τόσοι vegan, που πια ντρέπεται να πει ότι δεν είναι vegan. Η ατομική δράση δημιουργεί κοινωνική πίεση – και αυτός είναι μηχανισμός μετασχηματισμού, ήπιος αλλά αποτελεσματικός. Με την υπενθύμιση και της αντίστασης ενάντια στη χρυσοθηρία στα Kaz Dağları η αίθουσα διευρύνεται: την επόμενη εβδομάδα αναμένεται δράση με τριάντα χιλιάδες άτομα στο Çanakkale, η άδεια της Alamos Gold λήγει στις 13 Οκτωβρίου.

Όταν φεύγει το κόσμος από τη συνάντηση για τη βενζίνη, όλοι ξέρουν ότι το αντίτιμο ενός λίτρου βενζίνης δεν είναι 6 λίρες 80 κουρούς. Αλλά πόσο είναι, κανείς δεν μπορεί να υπολογίσει. Ίσως το ότι δεν μπορεί να υπολογιστεί είναι το πιο αληθινό αντίτιμο της βενζίνης.